

IL-FRATELLANZI TAS-SNAJJA'

Lorenzo Zahra

Fil-knisja parrokkjali kolleġġjata ta' San Pawl Nawfragu l-Belt Valletta wiehed jista' josserva l-kappelli bl-altari tagħhom li dari kienu jiffurmaw parti mill-hajja soċjali tagħna. Dan ghax kienu jappartjenu lill-fratellanzi marbutin mal-mestier ta' l-imsehbini.

B'hekk naraw il-kappella ta' San Mikiel li dari kellha fratellanza mwaqqfa fl-1644, l-aktar ghal dawk li kienu jinneozjaw fil-laħam u l-haxix, ghalhekk il-mizien kien l-emblema tagħhom. Naraw il-kappella ta' San Martin bil-fratellanza mwaqqfa fl-1620 li kien patrun tal-haddiema tal-lukandi u hwienet ta' l-ikel. Fis-sena 1611 twaqqfet il-fratellanza ta' Sant Omobonu li kienet tigbor fiha l-hajjata u l-bejjiegha tal-hwejjeg. Grupp ieħor kien dak ta' l-argentiera li kienu migbura fil-fratellanza ta' Sant Elena imwaqqfa fl-1607. L-iskrapan kienu fi fratellanza taħt il-protezzjoni ta' San Krispin u San Krispinjanu. Fi knejjes ohra hemm fratellanzi ohra, bħal ngħidu aħna, f'Santu Wistin kien hemm fratellanza ta' San Kristofru għall-haddiema tal-garr li twaqqfet fl-1634. Fil-knisja ta' San Frangisk, fl-1635 twaqqfet dik tat-tobba taħt il-protezzjoni ta' San Kosma u

San Damjan. Sahansitra l-barbiera kellhom il-fratellanza tagħhom li twaqqfet fl-1797 li għal bidu kienet fil-knisja tal-Ġizwiti taħt il-protezzjoni ta' San Luigi re ta' Franza. Fratellanza ohra kienet dik tal-baħhara bi protettur tagħha San Frangisk de Paola, annessa mal-knisja ta' Santa Luċija.

Il-barklori kellhom fratellanza fil-knisja ta' Santa Tereza f'Bormla u fil-parroċċa kien hemm dik ta' Sant Andrija għas-sajjieda. Fl-Isla, il-fratellanza tal-Madonna tal-Hniena, msejha Tal-Karita għall-iskjavi u servjenti. Fil-Birgu kien hemm dik ta' San Ġużepp għall-mastrudaxxi, u l-kurdara kellhom dik ta' Santa Katarina. F'Għawdex, fil-knisja ta' San Ġorġ kien hemm tal-hwienet u l-bejjiegha fil-fratellanza ta' San Mikiel. Fi żmien l-Ordni, il-Gran Mastru kien jista' jżid ir-rappreżentanti tas-snajja' fil-kunsill; Perellos kien żied tal-landiera.

Ta' nteress hu l-fatt li, meta kellna t-tmexxija ta' l-Universitas bil-kunsill, għal kull sena' kien ikun hemm konslu biex jista' jagħti parir dwar min jista' jingħata liċenzja f'dik is-sena' partikolari. B'eżempju nafu li Nettu Cristoforo tal-fratellanza ta' Sant Omobono tal-Birgu li kien jirrappreżenta t-tlitt ibliet ried jagħti permess lil ċertu Adamo jiftah hanut ta' hajjat; l-imhalef tal-kriminal kien oġġezzjona ghax dan Adamo kien jahdem ma'

Nettu u ried jissugġetah għal eżami għand Censu, l-konslu tal-fratellanza tal-Belt Valletta. Dan ġara fl-1804 meta kienet għadha tibda l-hakma Inġliża. Mhux ta' min jinsa li l-konsli tas-snajja' Maltin kienu jmorru Sqallija għall-laqgħat dwar il-mestjeri tagħhom.

FATATI FIL-BIRGU

Fl-imghoddi konna nisimghu xi stejjer li kienu jirrakuntaw uħud li fihom kienu jgħidu li raw xi haġa stramba. Aktarx kienu jgħidu li raw hares jew fatat. Ukoll fil-Birgu hemm djar partikolari li jingħad li fihom raw il-hares. Hawn min jgħid li tkun xi ruh qed tistenna t-talb. Jista' jkun li hemm xi obbligi fuq dar li ma jkunux qed jitwettqu?

Fil-Birgu kellna dar li jgħidu li fiha kien jidher qassis bla ras, u jingħad li f'dik id-dar xi darba kien hemm kjeriku li safa mitfugh fil-forn. Il-Kanonku Dun G.M.Farrugia kien jirrakonta li meta l-werriet kjeriku ġie l-Birgu mill-lmdina jżur lil qrabatu ma deherx aktar u jingħad li biex jehdulu sehemu tefghuh fil-forn; in-nies raw biss il-hmara tiegħu li kien halla marbuta mal-hadid tal-monument tal-Vitorja fil-pjazza.

Meta din id-dar kienet inkriet b'ċens għal hames snin, min kien jabita fiha jgħid li kien jara 'l dan il-qassis bla ras, u minhabba l-biża' kellu jikri band'ohra, imma kellu jibqa' jhallas iħ-

cens sa ma ghalq. Jghidu li meta l-Beata Emilia de Vlalar kienet let li-Blrgu u fethet skola fil-Palazz Bettina, dan li-post kienet krletu ghal hames snln, l da wara sentejn kellha tabbandunah u tmur fil-Belt Valletta ghax li-tfajlet *boarders* kienu qalu li raw qassls bla ras.

Jghidu li fil-Kastell Sant' An lu kienet tidher forma ta' xbejba. Jghidu li ma rawhiex li-Maltin biss, ghax li meta hemm kienu jghixu bosta bahrin Ingli l dawn kienu jghidu li waqt l-ghassa ta' fail-lejl i ie li rawha ghaddeja u kienu laqqmuha *The Grey Lady*. Is-Sur John Powell, li ghadu mlmli bil-ghomor, jghid li meta kien bahri u jmissu ghasa fail-lejl fil-Kastell Sant' An lu kien raha nie la t-tara li hemm g hat-to rri Tal-Bandiera jew *Saluting Tower*.

Fl-istess kastell, meta flit-Tieni Gwerra Dinjija kien okkupat minn hafna bahrin Maltin u Ingli i kienu haffru xelters fil-blat u fwiehed minn dawn fejn kienu jin abru ghar-rikreazzjoni darba raw jittajjar farfett il-lejl sewdieni u billi deherilhom li din kienet ha a stramba huma laqqmu l-post *The Black Bat* l da uhud sthajluh fatat jew hares.

Hemm min jghid li fl-imghoddi fSant' An lu ie li deher serp kbir u kienu jemnu li jekk jidher dak is-serp kbir tkun ejja xi di grazzja fpajji na.

Jien u ghaddej minn Triq it-Tramuntana fil-Birgu, fuq bieb imbarat bil-ha ar nara skrlzzjoni li difficli tinqara min abba li ghaddeja - mien minn fuqha. li-kitba titfa' dawl fuq pi ijlet ta' talb Jew quddies ghall-erwieh, ghax dari kienu bosta dawk li, qabel imorru d-dlnja l-ohra, fit-testment kienu jordnaw li mld-dhul ta' dik l-dar kellu jsir xi quddies ghal ruhhom. Dnub li skrlzzjonlijiet bhal dawn ma naghtux kashom, ghax dawn

Jumna l-passat taghna meta magghom konna nasso jaw ghajdut dwar dehrlet ta' spirti.

Min qara l-ktieb tas-Sur Anton Attard dwar li-M.U.S.E.U.M. tad-duttrlna fil-Blrgu Jaqra li meta

TIB AX MINNI: JIEN TARANS

Ommi hi mora rahlija li ghadha temmen bil-ares. Tghid hafna stejjer li issa smajna' hafna b afhom: li-hares li jibdel il-flus f'bebbux, nies li qalghu xi xebg a kbira mill-hares, djar E fihom bil-lejl jaraw xi purelsjoni b'xi tebut, e . Imma fost l-ohrajn tghid storja li fiha jissemma karattru li qatt ma smajt li haddiehor isemmlh. li istorja hi din:

Mz^ ija Mari' kellha kamra li kienet *MffiÈÈ\$^*9>* Kienet i omni hafna hsajjar u tapitl, li ma tkunx qed tu a, irrumbiati u mqlaghda ;f xi rokna go fiha. Kull darba li kienet tghaddi minn quddiem il-kamra kien johro li-hares minn ot-taplti u jdoqq li-fliexken. U kien idoqqhom sabih. U kien jghidilha: "Tib ax minni: jien TARANS",

Din l-istorja ghandha b onn xi fit tifsir. (1) li-kelma Tarans" tinghad bl-istess accenti tal-kelma 'Kalan ' jew 'Parank'. (2) ldoqq il-fliexken jli ifieri li l-hares lkollu filxkun f kull id u jcekclkhom ma' xulxln biex jo ro boss mu ikali bhal meta xi hadd idoqq b'xi kuc arina fuq xi tazzi.

Ommi m'ghandha l-ebda spjegazzjoni ohra hlief li Tarans hu hares li ma tlbax mlnnu ghax mhux talli mhux vendikattlv u ma Jaghmilx hsara, Imma talli Jaghmel affarijiet sbieh bhal, nghidu ahna, Jdoqq mu lka tajbal

Peress li dejjem kellu kurllta' fuq dli-kelma Tarans' u qatt ma slbt li

nfetah dan li-post fDar f-enqa fi Triq Santa Skolastika, mhux darba u tnejn xi soci kienu Jlsimghu tahbit u hsejjes bla ma jaraw li hadd. Meta qalu b'dan li Dun Óorg Preca hu kien Irrfmandalhom biex jissuffragaw kemm Jistghu illi-erwieh.

Lorenzo Zahra

hadd li seta' jilluminani fuqha, ffit ilu fettilli nfitex fil-kelma *H-fn fernet* B'ghageb kbir tieghi, skond l-*intemet*, 'Tarans' fil-folklor SKO l huma l-erwieh ta' tfal li jmutu mhux imghamma, li kienu jhufu fil-boskijiet waqt ti jnewwhu ghax ma jistghux Jldhlu l-enna. Slbt dli-poe fja:

TARAN'S TEARS

Haunting melodies through highland
pis
Tarans' tears, lives unfulfilled
The cries of babes, unbaptised souls
Whimpering, pitiful sounds of woe.

Will someone sooth them please?
Hear their tears rustling through the

I cannot gather them In my arms
Or keep them safe from further harm.

They did no wrong, but died too soon
Now forever the babes are doomed
To wander highland hills unknown
Poor frightened children, all alone.

Where is the Christ who loves us all?
Why doesn't he answer the tarans*

Listen now to a mother's plea
And from their torment set them free!

li-Kelma Tarans* li taf ommi, u l-kelma Tarans* ta' *Uintemet* x'aktarx li m'ghandhom x'jaqsmu xejn ma' xulxln. Staqsejt till nnifsi Jekk fil-famHJa tieghi qattx kien hemm xi kuntatt ma*, nghidu ahna, Xi Inglizi li setghu influwenzaw li -ziti. Imma skond ommi, z-zija Mari' qatt ma kienet seftura ma' Mngli i, u kemm hi u kemm ommi trabbew ir-rahall, maqtughin minn influwenzi barranin. Ji lfieri li bqajt ma qtajt li-kurtita' u Jekk hawn xi hadd li sema' bil-kelma Tarans' f'kuntest Malti nlehu pjeclr hafna Jekk jibghat jgharraf li-li-imnara.

U IGATT